

Moduł 4 – Integracja uchodźców i uczniów z upośledzeniami

Wizyty w gospodarstwie są szczególnie wskazane dla uczniów, którzy mają trudności z nauką w tradycyjnym systemie kształcenia. Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami (np. uchodźcy, dzieci ze środowisk migracyjnych, dzieci z zaburzeniami rozwojowymi, trudnościami w nauce lub problemami społecznymi) zdobywają w ten sposób nowe doświadczenia. Wizyty w gospodarstwach ekologicznych sprzyjają integracji wyżej wymienionych grup uczniów.

Nauczyciele i edukatorzy, którzy pracują z dziećmi uchodźców i uczniami niepełnosprawnymi, muszą posiadać podstawową wiedzę o zachowaniach międzykulturowych i komunikacji oraz o wymaganiach i potrzebach tej grupy docelowej. Moduł dostarcza praktycznych wskazówek i narzędzi do realizacji wizyt w gospodarstwach przeznaczonych dla dzieci uchodźców i młodzieży upośledzonej. Zawiera również przykłady najlepszych praktyk w tym zakresie.

Jakie są cele modułu?

- Część 1. Wyjaśnienie różnorodności grup docelowych dzieci uchodźców i upośledzonych uczniów oraz ich szczególnych potrzeb.
- Część 2. Opisanie wymagań i podejść do integracji wyżej wymienionych grup docelowych poprzez wizyty w gospodarstwach ekologicznych.
- Część 3. Przedstawienie przykładów dobrych praktyk pokazujących, w jaki sposób można organizować wizyty w gospodarstwach dla różnych grup docelowych.

Po zakończeniu modułu uzyskasz odpowiedzi na pytania:

1. Jakie są typy zachowań międzykulturowych i upośledzeń?
2. Jakie są wymogi dotyczące zachowań międzykulturowych i specjalnych potrzeb grup docelowych, które należy uwzględnić przy planowaniu i realizacji wizyt w gospodarstwach?
3. Jakie są przykłady dobrych praktyk projektów obejmujących wizyty w gospodarstwach przeznaczonych dla różnych grup docelowych?

Część 1 – Wizyty w gospodarstwie ekologicznym służące lepszemu integracji młodzieży upośledzonej

Tutaj dowiem się:

1. Jakie są zalety wizyt w gospodarstwie ekologicznym jako metody pedagogicznej służącej poprawie integracji młodzieży znajdującej się w trudnym położeniu życiowym?
2. Jak organizować wizyty w gospodarstwie ekologicznym dla uczniów niepełnosprawnych, przestrzegając specjalnych wymagań dotyczących tej grupy?
3. Jak uzyskiwać informacje o przykładach najlepszych praktyk organizacji wizyt w gospodarstwach ekologicznych dla młodzieży znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej?

Wprowadzenie do tematu:

Zapoznanie z koncepcją wizyt w gospodarstwach ekologicznych jako **metodą pedagogiczną przydatną w edukacji młodzieży upośledzonej**. Przegląd różnych niepełnosprawności (umysłowych i fizycznych) oraz czynników, które należy uwzględnić w czasie wizyty uczniów z tego rodzaju zaburzeniami. Przykłady najlepszych praktyk obrazujące możliwości kształcenia młodzieży upośledzonej uwzględniającej szczególne potrzeby edukacyjne tej grupy uczniów. Działania terapeutyczne prowadzone z wykorzystaniem zwierząt gospodarskich stają się szczególnie popularne w Niemczech i Austrii.

Rozdział 1 – Wizyta w gospodarstwie ekologicznym jako metoda pedagogiczna

- [Lekcja 1 – Wizyty w gospodarstwach ekologicznych jako oferta innowacyjnej przestrzeni edukacyjnej](#)
- [Lekcja 2 – Identyfikacja różnych zaburzeń umysłowych i fizycznych](#)
- [Lekcja 3 – Specjalne potrzeby edukacyjne w europejskich systemach kształcenia](#)

Lekcja 1 – Wizyty w gospodarstwach ekologicznych jako oferta innowacyjnej przestrzeni edukacyjnej

Z tej formy kształcenia mogą korzystać grupy dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które **mają trudności z nauką** lub **są zagrożone wykluczeniem z głównego nurtu edukacji**.

Wizyty i zajęcia w gospodarstwach edukacyjnych stanowią **ważną i innowacyjną przestrzeń**, umożliwiającą zdobywanie wiedzy w sposób formalny i nieformalny równoległe do zajęć szkolnych. Nowe możliwości nauczania dają wykorzystanie środowiska przyrodniczego i zajęć praktycznych. Jednak najważniejszym aspektem wizyt w gospodarstwach jest **możliwość integracji młodzieży znajdującej się w trudnej sytuacji**.

Większość uczniów ma coraz rzadszy kontakt ze wsią, miejscem produkcji żywności. Wizyty w gospodarstwach pozwalają nadrobić zaległości w tym zakresie. Dzieci zdobywając wiedzę o produktach rolniczych zaczynają inaczej traktować żywność. Zmiana nawyków żywieniowych, polegająca na spożywaniu większej ilości świeżych warzyw i owoców będzie korzystnie wpływać na ich zdrowie i samopoczucie. Może to być początek ewolucji wielu sektorów gospodarczych i zmian społecznych. Zainicjowane przemiany przyczynią się do zrównoważonego rozwoju społeczeństwa.

Gospodarstwa ekologiczne są idealnym miejscem do realizacji zajęć szkolnych, gdyż umożliwiają prowadzenie lekcji na świeżym powietrzu pozwalających na integrację wiedzy z wielu przedmiotów szkolnych. Na przykładzie gospodarstwa ekologicznego można objaśnić model rolnictwa zrównoważonego. Wiedza przekazywana w gospodarstwach ma ścisły związek z programami szkolnymi, a ich oferta edukacyjna wpisuje się w koncepcję edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju (ESD). Jest to okazja do uzupełnienia i pogłębienia wiedzy szkolnej w zakresie takich przedmiotów jak przyroda, biologia, geografia i podstawy przedsiębiorczości.

Zajęcia praktyczne w gospodarstwach pozwalają zdobyć uczniom nowe kwalifikacje. Rozwijają ich umiejętności motoryczne, pobudzają kreatywność, łagodzą dolegliwości psychosomatyczne i zwiększają poczucie własnej wartości.

Lekcja 2 – Identyfikacja różnych zaburzeń umysłowych i fizycznych

Edukacja uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest integralną częścią systemu edukacji w większości krajów europejskich.

Celem wsparcia dzieci z takimi potrzebami jest stymulowanie rozwoju psychicznego i fizycznego uczniów oraz zwiększenie efektywności nauczania. Ponadto dąży się do łagodzenia zaburzeń, w tym zaburzeń zachowania i eliminowanie ich przyczyn i objawów. Istotne jest przygotowanie dzieci i młodzieży do życia jako pełnoprawnych członków społeczeństwa (w obrębie rodziny, społeczności lokalnej i rynku pracy) używając metod, które wspierają wszechstronny rozwój potencjału uczniów.

Aby zapewnić skuteczność wsparcia psychologicznego i edukacyjnego, należy najpierw właściwie określić potrzeby ucznia, a następnie zapewnić najbardziej odpowiednie rodzaje i metody wsparcia, które przyniosą spodziewane efekty.

Specjalne potrzeby edukacyjne dotyczą uczniów:

- bardzo zdolnych,
- przewlekłe chorych,
- niepełnosprawnych,
- ze specyficznymi trudnościami w nauce (dysleksja, dysgrafia, dyskalkulia i dysortografia),
- z upośledzeniem mowy,
- z trudnościami emocjonalnymi i behawioralnymi wywołanymi traumą,
- doświadczających powtarzających się niepowodzeń edukacyjnych,
- doświadczających zaniedbania społecznego ze względu na status materialny rodziny, jakość spędzania wolnego czasu i społeczne relacje towarzyskie,
- doświadczających trudności adaptacyjnych wynikających z różnic kulturowych lub odmiennego wykształcenia,
- wykluczonych społecznie i narażonych na ryzyko wykluczenia.

Lekcja 3 – Specjalne potrzeby edukacyjne w europejskich systemach kształcenia

Wszyscy uczniowie, którzy wymagają pomocy ze względu na indywidualnie zidentyfikowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne, kwalifikują się do otrzymania wsparcia. Edukacja specjalna jest przeznaczona dla uczniów niepełnosprawnych (niepełnosprawność fizyczna, w tym afazja, niepełnosprawność intelektualna, ślepotą, niedowidzenie, głuchota, niedosłyszenie, autyzm, zespół Aspergera, zespół wielu zaburzeń rozwojowych), niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym, którzy wymagają specjalnej organizacji procesu nauczania. Potrzebę kształcenia specjalnego zawiera decyzja wydana po przeprowadzeniu badania psychologiczno-pedagogicznego przez specjalistów z poradni dla młodzieży i dzieci.

Edukacja specjalna jest **integralną częścią większości systemów edukacji w Europie**. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczą się razem z innymi uczniami w szkołach / przedszkolach, szkołach integracyjnych / przedszkolach, gdzie wszystkie klasy / grupy są klasami / grupami integracyjnymi lub w klasach integracyjnych w ogólnodostępnych szkołach / przedszkolach, gdzie są klasy integracyjne lub głównego nurtu nauczania.

Kształcenie specjalne stosuje te same metody nauczania co kształcenie ogólne, chociaż **większy nacisk kładzie się na indywidualną pracę z każdym uczniem**. Nauczyciele mają swobodę wyboru określonych metod i form pracy, a także zasobów dydaktycznych, ale są zobowiązani do stosowania podstawowych zasad edukacji specjalnej (np. dostosowanie działań dydaktycznych do umiejętności i potrzeb uczniów oraz do istniejących okoliczności, konieczność podniesienia poziomu trudności ze względu na uzyskiwane oceny, potrzeby wykorzystania demonstracji i przykładu w procesie nauczania).

Rozdział 2 – Specjalne potrzeby edukacyjne a wymagania stawiane wizytom grup młodzieży upośledzonej

- [Lekcja 1 – Organizacja kształcenia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi](#)
- [Lekcja 2 – Potrzeby edukacyjne ukierunkowane na grupy zaburzeń](#)
- [Lekcja 3 – Przykładowy wywiad](#)
- [Lekcja 4 – Podsumowanie i wskazówki](#)

Lekcja 1 – Organizacja kształcenia dla uczniów ze

specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi **uczą się razem z innymi uczniami** w szkołach / przedszkolach, szkołach integracyjnych / przedszkolach, gdzie wszystkie klasy / grupy są klasami / grupami integracyjnymi lub w klasach integracyjnych w ogólnodostępnych szkołach / przedszkolach, gdzie są klasy integracyjne lub głównego nurtu nauczania.

Szkoły specjalne (w tym szkoły podstawowe), specjalne placówki edukacyjne i opiekuńcze (z internatem i rozszerzonymi programami rehabilitacji) oraz specjalne sekcje w szkołach ogólnodostępnych są tworzone dla uczniów, którzy mają pisemną decyzję zalecającą specjalne kształcenie i zgodę na udział w tego rodzaju zajęciach.

W zależności od specjalnych potrzeb edukacyjnych i rodzaju niepełnosprawności uczniowie uczęszczają do specjalnych przedszkoli, specjalnych szkół podstawowych, specjalnych gimnazjów, zasadniczych szkół zawodowych i szkół przygotowujących do podjęcia pracy lub specjalnych szkół średnich ogólnokształcących i technicznych.

Szkoła prowadząca zajęcia integracyjne musi zatrudniać pedagogów posiadających kwalifikacje w zakresie edukacji specjalnej. Nauczyciele ci pracują indywidualnie z niepełnosprawnymi uczniami, ucząc ich np. alfabetu Braille'a lub języka migowego.

Lekcja 2 – Potrzeby edukacyjne ukierunkowane na grupy zaburzeń

Uczniowie mogą mieć różnego rodzaju **upośledzenia umysłowe lub fizyczne**. Należy o nich pamiętać planując i realizując wizytę w gospodarstwie ekologicznym.

Uczniowie z upośledzeniami fizycznymi mają **różne praktyczne potrzeby**. Ważną kwestią jest dostępność gospodarstwa dla osób poruszających się na wózkach. Potrzebne więc będą utwardzone ścieżki i toalety dla niepełnosprawnych.

Oprócz tego należy zwrócić szczególną uwagę na **zachowanie dzieci z upośledzeniami i na komunikację** z nimi. Dzieci z zaburzeniami umysłowymi wymagają znacznie większej uwagi podczas zwiedzania gospodarstwa i zajęć praktycznych, np. pracy w ogrodzie.

Należy pamiętać, że dzieci upośledzone umysłowo mogą jeść ziemię lub rośliny, które nie nadają się do konsumpcji. Należy również unikać gotowania na zewnątrz przy otwartym ogniu, gdyż dzieci te nie są do tego przyzwyczajone i mogą reagować w sposób nieprzewidziany. Przygotowując i realizując wizytę w gospodarstwie trzeba mieć na uwadze bezpieczeństwo ich uczestników. Należy więc **unikać wszystkich możliwych zagrożeń i niebezpieczeństw, które mogłyby być przyczyną wypadku**.

Szczególną uwagę należy zwrócić na potrzeby komunikacyjne, zwłaszcza uczniów niepełnosprawnych umysłowo. Jednostki dydaktyczne trzeba dostosować do potrzeb grup docelowych. Wyjaśnienia muszą być przekazywane prostym językiem, w tempie dostosowanym do umiejętności przyswajania wiedzy przez uczniów.

Lekcja 3 – Przykładowy wywiad

Wywiad z nauczycielką pracującą w szkole dla uczniów niepełnosprawnych umysłowo i fizycznie (Kolonia, Niemcy)

Pytanie: Organizuje pani wyjazdy do gospodarstw?

Odpowiedź: Tak, organizujemy w naszej szkole takie wyjazdy, ale ograniczają się one tylko do zwiedzania. Nie realizujemy zajęć praktycznych.

Pytanie: Czy takie wizyty są pomocne w integracji dzieci upośledzonych?

Odpowiedź: Oczywiście. Dają one możliwość **wypróbowania nowych metod dydaktycznych w środowisku**

pozaszkolnym.

Pytanie: Na co należy zwrócić szczególną uwagę organizując wyjazd dzieci niepełnosprawnych do gospodarstwa?

Odpowiedź: Należy pamiętać o tym, że dzieci są dotknięte różnymi chorobami, zarówno umysłowymi, jak i fizycznymi, a każdy rodzaj upośledzenia wymaga indywidualnie dostosowanych środków. Nawet w grupie osób jednakowo upośledzonych, **każdy uczeń powinien być traktować z poszanowaniem jego ułomności.**

Pytanie: Czy może Pani podać praktyczne wskazówki i narzędzia, przydatne w przygotowaniu i realizacji wizyty uczniów niepełnosprawnych w gospodarstwie?

Odpowiedź: Niestety, nie. **Każde dziecko wymaga indywidualnego podejścia.** Dotyczy to nie tylko narzędzi i zagadnień technicznych, ale jeszcze bardziej komunikacji i poziomu umysłowego uczniów.

Lekcja 4 – Podsumowanie i wskazówki

- Wizyty w gospodarstwach są **szczególnie wskazane** dla nauczycieli kształcących uczniów, którzy mają trudności z głównymi systemami nauczania.
- Gospodarstwa ekologiczne są idealnym miejscem do prowadzenia edukacji, ponieważ **można w nich realizować zajęcia interdyscyplinarne na świeżym powietrzu.**
- Zajęcia praktyczne nie tylko pozwalają zdobyć wiedzę i zwiększają motywację do zwiedzania gospodarstw, lecz także sprzyjają wyrabianiu umiejętności manualnych i rozwijaniu zdolności artystycznych; ponadto zajęcia te łagodzą objawy psychosomatyczne upośledzeń i zwiększają pewność siebie uczniów.
- Występują **różne rodzaje upośledzeń umysłowych i fizycznych.**
- Uczniowie niepełnosprawni fizycznie mają bardzo różne praktyczne potrzeby. Ważnym aspektem wizyt jest zapewnienie dostępności i usunięcie barier.
- Należy również pamiętać o zwróceniu szczególnej uwagi na **zachowanie uczniów upośledzonych i komunikację z nimi.**
- Niezwykle istotne jest zaspokojenie specyficznych potrzeb komunikacyjnych, zwłaszcza dzieci niepełnosprawnych umysłowo.
- Każdy uczeń powinien być traktowany **indywidualnie.**

Rozdział 3 – Przykłady najlepszych praktyk edukacyjnych w nauczaniu osób niepełnosprawnych

- [Lekcja 1 – “The Farm Project”, Abbey Home Farm w Wielkiej Brytanii](#)
- [Lekcja 2 – Szkolna pedagogika lecznicza, gospodarstwo Schlüterhof w Niemczech](#)
- [Lekcja 3 – Projekt wiejski Fundacji im. Stanisława Karłowskiego w Polsce](#)
- [Lekcja 4 – “Zielona opieka - tu ludzie rozkwitają”, gospodarstwo Putti-Hof w Austrii](#)
- [Lekcja 5 – “Edukacja z udziałem zwierząt”, gospodarstwo Wald am See w Austrii](#)

Lekcja 1 – “The Farm Project”, Abbey Home Farm w Wielkiej Brytanii

Abbey Home Farm to gospodarstwo ekologiczne o powierzchni 640 ha, zlokalizowane w Cirencester, w hrabstwie Gloucestershire, 50 km od Bristolu. Należy do organizacji Soil Association i posiada jej certyfikat. Prowadzą go Will i Hilary Chester-Master, którzy - poza pracą w gospodarstwie - od 2015 r. zajmują się **działalnością edukacyjną dla uczniów niepełnosprawnych** w ramach projektu **“Farm Project”**.

Dodatkowe informacje: <http://www.theorganicfarmshop.co.uk/farm>

W ramach projektu organizowane są pobyty tygodniowe w gospodarstwie dla dzieci i młodzieży ze wszystkich środowisk.

Hilary Chester-Master opowiada o swoich doświadczeniach zebranych w ramach projektu.

Bardzo ważna jest wielkość grupy! Hilary najchętniej pracuje z małymi, 10 osobowymi grupami uczniów niepełnosprawnych. Dzięki temu może zapewnić im opiekę i wsparcie podczas wykonywania prac w gospodarstwie. Jeśli grupa jest zbyt duża, uczniom nie można zapewnić odpowiedniego nadzoru, co powoduje, że wizyta nie przynosi spodziewanych korzyści.

Komentarz: Janet Ackrill, Learning & Intervention Manager, Dorcan Academy

W projekcie uczestniczyli uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnym w wieku 7 i 8 lat. Mieli oni problemy z pewnością siebie oraz wykazywali upośledzenia umiejętności społecznych. Dzieci podzielono na małe, sześciuosobowe grupy. Dzięki temu mogły się otworzyć i zdobywać doświadczenia w sposób niedostępny dla nich w klasie lub w środowisku dużej grupy.

W miarę upływu czasu obserwowaliśmy zmiany w zachowaniu uczniów. Zwiększały się ich umiejętności społeczne oraz rosło w nich zaufanie do własnej osoby. Dzieci zaczęły nawiązywać ze sobą kontakty, początkowo w grupach roboczych i w sypialniach. Prace, które wykonywały w gospodarstwie pozwalały im na kształtowanie umiejętności współdziałania w zespole. Przy okazji dzieci świetnie się bawiły, a wspólny pobyt w gospodarstwie sprawiał im wiele radości.

Pobyt na farmie był doskonałą okazją do nauki w cudownym otoczeniu i w odprężającej atmosferze. Pracownicy gospodarstwa byli bardzo oddani swojej pracy, którą wykonywali z dużym poczuciem humoru.

Źródło: <http://www.thefarm.education/case-studies>

Komentarz: Lisa Green, Clifton Green Primary School, York

Po raz drugi odwiedziliśmy farmę w następnym roku. Tym z sześciuosobową grupką dziesięcioletnich uczniów. Nasza szkoła znajduje się w rejonie, gdzie jest dużo problemów społecznych i wiele dzieci ma różnego rodzaju upośledzenia. Wiele z nich nigdy nie miało okazji wyjechać poza miejsce swojego zamieszkania. Z tego względu projekt realizowany w Abbey Home Farm jest dla nas istotną częścią roku szkolnego.

Taka wizyta daje dzieciom szansę na **niezależność i naukę pracy w zespole**. Wspólne zamieszkanie na terenie gospodarstwa pozwala dzieciom żyć ze sobą i uczy ich odpowiedzialności. Program edukacyjny jest bardzo szeroki, a mała grupa pozwala na zdobycie każdemu dziecku satysfakcjonujących doświadczeń. Uczniowie otrzymują zakres obowiązków na cały tydzień i bardzo poważnie podchodzą do ich realizacji. Szczególnie istotny jest aspekt współpracy z rówieśnikami i opieki nad zwierzętami.

Dzieci pokonały lęki przed niektórymi zwierzętami. Próbowali nowych potraw, których dotychczas nie znali. Nauczyły się odpowiedzialności za swoje postępowanie i nabrały pewności siebie.

Źródło: <http://www.thefarm.education/case-studies>

Komentarz: Sharon Batcock, Curriculum Leader, Gloucestershire College

Odwiedziliśmy farmę z grupą uczniów niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wizyta ta była wyzwaniem dla nas wszystkich.

Zespół pracowników projektu był bardzo zaangażowany, elastyczny i otwarty. Chętnie odpowiadano na nasze pytania i starano się, aby uczniowie jak najwięcej skorzystali z pobytu w gospodarstwie. Bardzo nas ujęło to, że, nasi uczniowie byli traktowani jak osoby pełnosprawne.

Szkole najbardziej zależało na praktycznym wykorzystaniu wiedzy szkolnej uczniów. Przy okazji dzieci miały doskonałą okazję do opanowania umiejętności miękkich.

Bardzo polecam udział w takim projekcie, gdyż umożliwia on naukę przez działanie i **rozwój umiejętności życiowych**. Z pobytu na farmie mogą skorzystać nie tylko uczniowie z upośledzeniami, może być on również ciekawy dla grup nastawionych rekreacyjnie. Podsumowując: takie zajęcia to zindywidualizowane nauczanie w przyjaznym otoczeniu prowadzone przez życzliwych edukatorów.

Źródło: <http://www.thefarm.education/case-studies>

Lekcja 2 – Szkolna pedagogika lecznicza, gospodarstwo Schlüterhof w Niemczech

Gospodarstwo biodynamiczne **Schlüterhof**, położone koło Lüneburga, przyjmuje uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczęszczają do szkoły **Heilpädagogische Hofschule w Wendisch-Evern**.

W gospodarstwie, w kontakcie z przyrodą, uczniowie zdobywają praktyczne umiejętności w ramach edukacji prowadzonej według zasad pedagogiki waldorfskiej.

Informacje dodatkowe: <http://www.waldorf-lueneburg.de/index.php/news.108.html>

Dzieci ze zwykłych szkół odwiedzają gospodarstwo w ramach wycieczek szkolnych. Natomiast grupa uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, licząca dziewięcioro dzieci, uczestniczy w specjalnych zajęciach, prowadzonych tam od września 2007 roku.

Gospodarstwo znajduje się w małej wiosce, w której nie ma nawet sklepu. Andrea i Jürgen Schlüter, po jego odziedziczeniu, postanowili prowadzić w nim edukację ekologiczną. Zaprosili mieszkańców wioski i zaprezentowali swój plan. Projekt zyskał przychylność okolicznych mieszkańców i wsparcie z wielu stron.

Projekt ten jest inicjatywą antropozoficzną. Rudolf Steiner wygłosił wiele wykładów z zakresu pedagogiki i rolnictwa, które zainspirowały społeczność rolników biodynamicznych w pracę na rzecz integracji osób niepełnosprawnych. Nic więc dziwnego, że gospodarstwa biodynamiczne odgrywają pionierską rolę w "rolnictwie zaangażowanym społecznie".

Dobrym przykładem rozwoju tego rodzaju edukacji we współpracy szkół z gospodarstwami jest Norwegia. Linda Jolly, nauczyciel ogrodnictwa, od lat 80. XX wieku uczestniczy w wielu projektach i inicjatywach oświatowych. Jednym z nich jest projekt "Living School". Norweski Uniwersytet Rolniczy w Ås, opublikował na ten temat kilka analiz i raportów (patrz część 2, rozdział 3, lekcja 5).

Lekcja 3 – Projekt wiejski Fundacji im. Stanisława Karłowskiego w Polsce

Projekt został zainicjowany w 2000 roku przez **Fundację im. Stanisława Karłowskiego**. Jest realizowany **na terenie wsi: Juchowo, Radacz i Kądzelnia**, położonych w północno-zachodniej Polsce, w okolicy Szczecinka. Od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia istnieje tam gospodarstwo biodynamiczne o powierzchni 1900 ha, którego

założycielami są biodynamicy z Europy Zachodniej, ściśle współpracujący z polskimi specjalistami rolnictwa ekologicznego.

Projekt wiejski tworzy nowe impulsy rozwoju regionów rolniczych w Europie Środkowej i Wschodniej w duchu rolnictwa biodynamicznego. Istotnymi elementami projektu są badania naukowe, edukacja, działalność społeczna i aktywizacja lokalnego życia społecznego.

Więcej informacji: <http://www.juchowo.org/o-nas.html>

Bazą działań **edukacyjnych i terapeutycznych**, realizowanych w ramach projektu wiejskiego, jest gospodarstwo biodynamiczne. Edukacja obejmuje letnią szkołę, podczas której dzieci i młodzież uczestniczą w warsztatach twórczych. Prowadzone są również różnorodne zajęcia dla klas szkolnych z Polski i Niemiec. Mają one charakter praktyk i staży. Ogromną popularnością cieszą się programy edukacji przyrodniczej dla szkół i przedszkoli.

Od 2010 roku realizowany jest projekt, który obejmuje **działania terapeutyczne** prowadzone we współpracy z sześcioma regionalnymi ośrodkami pomocy społecznej. Bierze w nim udział około 60 osób zaangażowanych w różne prace: zbieranie ziół dziko rosnących, suszenie i pakowanie ziół, pomoc w produkcji syropów i eliksirów ziołowych. Uczestnicy projektu pracują w ogrodzie ziołowym i jagodniku, dbają o rośliny ozdobne na terenie gospodarstwa oraz pomagają w kuchni. Wkrótce oferta pracy powiększy się, poprawi się również baza lokalowa do prowadzenia działań terapeutycznych.

W warsztatach terapeutycznych uczestniczą dorośli z różnymi **zaburzeniami psychicznymi**. W ciągu roku biorą udział w warsztatach terapii zajęciowej w swoich rodzinnych miejscowościach, a w sezonie, od kwietnia do października, pracują w grupach (10-20 osób) w gospodarstwie. Grupy zmieniają się co dwa tygodnie.

Osoby niepełnosprawne czują się dobrze w gospodarstwie i wykazują zainteresowanie wykonywaniem innych prac niż dotychczas. Od niedawna opiekują się cielętami, pomagają w sadzeniu żywopłotów oraz w zbiorach roślin okopowych. Siedem osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi i zaburzeniami psychicznymi zatrudniono na stałe.

Osoby niepełnosprawne, uczestniczące w terapii zajęciowej, biorą również udział w różnych uroczystościach celebrowanych w gospodarstwie: Święto Jana, Dożynki, Adwent, Boże Narodzenie, czy Wielkanoc. Czują się **doceniane i potrzebne** w gospodarstwie. Tu znalazły swoje miejsce.

Lekcja 4 – “Zielona opieka - tu ludzie rozkwitają”, gospodarstwo Putti-Hof w Austrii

Kierując się mottem "Życie, nauka i praca w harmonii z przyrodą", gospodarstwo rodzinne **Putti-Hof**, położone w Buchkirchen koło Wels (Górna Austria), oferuje szeroki program zajęć edukacyjnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Są one przeznaczone zarówno dla osób niepełnosprawnych, jak i dla osób zdrowych. Za swoje zaangażowanie jego właściciele: Heike i Andreas Purtscheller otrzymali wiele nagród.

Dodatkowe informacje: <http://www.zebrua.at>

We wrześniu 2011 r. uruchomiono prywatny program edukacyjny prowadzony pod hasłem "Dzieci natury w ogrodzie w Putti-Hof". Przez cały rok trwają zajęcia obejmujące pracę w ogrodzie (siew i sadzenie warzyw, pielęgnacja roślin i ich zbiór) oraz przetwórstwo warzyw. Odbývają się również lekcje prowadzone w ramach **"Edukacji z udziałem zwierząt"**.

Program edukacyjny prowadzi rolniczka Heike Purtscheller, która ma również wykształcenie pedagogiczne i ukończone studia podyplomowe w zakresie pedagogiki waldorfskiej i pedagogiki udziałem zwierząt. Posiada także certyfikat LFI "Schule am Bauernhof" (Szkoła w gospodarstwie). Gospodarstwo współpracuje z pedagogami z organizacji Caritas St. Elisabeth.

Osoby niepełnosprawne mogą uczestniczyć w bardzo wielu zajęciach rozwijających ich umiejętności. W zależności od zainteresowań mogą pracować w ogrodzie, w warsztacie naprawczym lub w budynkach inwentarskich, gdzie opiekują się zwierzętami.

Osoby po traumatycznych przeżyciach mogą **odbudować zaufanie do ludzi** poprzez kontakt ze zwierzętami. Młodzież dotknięta podwójnym upośledzeniem (np. umysłowym i poznawczym) jest przygotowywana do codziennej pracy w rolnictwie. Dla nastolatków, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji są prowadzone zajęcia w ramach interwencji kryzysowej.

Projekt **“Zielona opieka - tu ludzie rozkwitają”** włącza gospodarstwa rolne i leśne w system opieki społecznej i zdrowotnej. Równocześnie w jego ramach odbywa się edukacja i prowadzona jest działalność gospodarcza. Gospodarstwo, oferując różnorodne zajęcia dla osób z wszystkich grup wiekowych oraz w różnej kondycji fizycznej i psychicznej i współpracując z organizacjami i instytucjami pomocy społecznej, stało się miejscem pracy i edukacji. Główny nacisk położony jest na interakcję między ludźmi, zwierzętami i przyrodą. Ponadto Stowarzyszenie Green Care (Zielona Opieka) Austria wraz z dziewięcioma izbami rolniczymi utworzyło centrum kompetencji.

Źródło: <http://www.zebrua.at/>

Zajęcia prowadzone w gospodarstwie Putti-Hof:

- Opieka nad dziećmi w wieku od 3 do 13 lat;
- Wsparcie edukacji dzieci wieku powyżej 6 lat;
- Abonament na gospodarstwo dla dzieci w wieku od 3 do 13 lat;
- "Szkoła w gospodarstwie" dla przedszkoli, szkół i kursy dla nauczycieli realizowane w rocznym cyklu życia gospodarstwa rolnego;
- Indywidualna i grupowa edukacja z udziałem zwierząt;
- Zajęcia całonienne dla osób niepełnosprawnych połączone z warsztatami pozwalającymi zdobyć nowe umiejętności;
- Rolnicze zajęcia praktyczne dla młodzieży z podwójnym upośledzeniem;
- Zajęcia dla młodzieży w ramach interwencji kryzysowej;
- Seminaria i warsztaty na różne tematy dla osób niepełnosprawnych i zdrowych;
- Staż rolnicze dla uczniów, studentów i innych zainteresowanych osób.

Lekcja 5 – "Edukacja z udziałem zwierząt", gospodarstwo Wald am See w Austrii

Gospodarstwo ekologiczne "Wald am See" znajduje się w Kitzbühel (Tyrol) wokół jeziora Schwarzsee (rezerwat przyrody). Jego powierzchnia wynosi 17 ha, z czego 12 ha to użytki zielone, a 5 ha zajmuje las.

Gospodarstwo podlega szkole specjalnej w St. Johann. Od roku szkolnego 2014/15 Federalne Ministerstwo Edukacji, Sztuki i Kultury realizuje tu projekt "Pedagogika z udziałem zwierząt".

Oferta gospodarstwa obejmuje nie tylko zajęcia w ramach projektu "Pedagogika z udziałem zwierząt", lecz także warsztaty edukacyjne, organizację wizyt dla szkół, dni projektów i świąt rolniczych. Prowadzone są również badania naukowe oraz zajęcia rekreacyjne.

Po sukcesie projektu "Poniedziałek dniem w gospodarstwie", od roku szkolnego 2014/15 uczniowie szkoły specjalnej w St. Johann spędzają w gospodarstwie "Wald am See" dwa dni. Dzieci mają kontakt z lamami, osłami, owcami i kucykami. Czas spędzony ze zwierzętami owocuje poprawą koncentracji i zwiększeniem percepcji. Oprócz tego w zaadaptowanych pomieszczeniach prowadzone są zajęcia obejmujące czytanie, pisanie i liczenie.

Uczniowie przebywając w gospodarstwie uczą się codziennego życia i zdobywają umiejętności przydatne w praktyce. Często tematem zajęć jest otaczająca gospodarstwo przyroda oraz zwierzęta wykorzystywane w terapii.

Więcej informacji: <http://www.waldamsee.at>

Część 2 – Integracja uchodźców poprzez wizyty w gospodarstwach

Tutaj uzyskam następujące informacje:

1. W jaki sposób wizyty w gospodarstwach ekologicznych mogą wspierać integrację młodocianych uchodźców.
2. Praktyczne wskazówki realizacji wizyt dla tej grupy docelowej.
3. Przykłady najlepszych praktyk związanych z realizacją wizyt dla tej grupy docelowej.

Wprowadzenie:

Definicja statusu uchodźców, zalety edukacyjne wizyt w gospodarstwach ekologicznych oraz praktyczne wskazówki przygotowania i realizacji działań pedagogicznych. Rolnicy i nauczyciele pracujący z grupami uchodźców powinni posiadać podstawową wiedzę o ich pochodzeniu, odmienności kulturowej oraz specyficznych potrzebach. Należy pamiętać, że niektóre zachowania związane z kulturą kraju pochodzenia uchodźców mogą kolidować z warunkami realizacji wizyty w gospodarstwie. Na ten aspekt należy zwrócić szczególną uwagę. Przykłady najlepszych praktyk z różnych państw.

Rozdział 1 – Edukacja kluczem do integracji uchodźców w Europie

- Lekcja 1 – "Kryzys uchodźczy"
- Lekcja 2 – Wizyty w gospodarstwach szansą na lepszy kontakt z lokalnymi mieszkańcami i integrację

Lekcja 1 – "Kryzys uchodźczy"

W 2015 r. Europa doświadczyła "kryzysu uchodźczego" z setkami tysięcy uchodźców, uciekających przed wojną i prześladowaniami w Syrii i Bliskim Wschodzie oraz w Afryce. Kraje tranzytowe i docelowe stanęły przed ogromnym wyzwaniem związanym z ich rejestracją i udzielaniem im schronienia.

Jaka jest definicja uchodźcy?

Według **Konwencji Genewskiej** uchodźcą jest osoba, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu poglądów politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, oraz nie może lub nie chce z powodu tych obaw skorzystać

z ochrony tego państwa”. Konwencja Genewska zabrania wydalenia lub zawracania uchodźców do krajów, w których ich życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo.

Konwencja Genewska (pełna nazwa: Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia **28 lipca 1951 r.**) - dokument prawny dotyczący ochrony uchodźców przyjęty podczas konferencji Narodów Zjednoczonych w Genewie w 1951 r. Określa on, kto jest uchodźcą, jakie są prawa uchodźców oraz jakie są zobowiązania państw przyjmujących uchodźców. Do Konwencji Genewskiej dołączono tzw. **Protokół Nowojorski z 1967 r.**, znoszący ograniczenia czasowe i geograficzne w przyznawaniu statusu uchodźcy. Obecnie stroną Konwencji Genewskiej i/lub Protokołu Nowojorskiego jest **148 krajów**. Polska ratyfikowała Konwencję Genewską oraz Protokół Nowojorski w 1991 r. Kraje Zatoki Perskiej, takie jak Arabia Saudyjska, Bahrajn, Irak, Katar, Kuwejt, Zjednoczone Emiraty Arabskie, nie są sygnatariuszami ani Konwencji Genewskiej, ani Protokołu Nowojorskiego. Wyjątek stanowi Iran.

Wśród uchodźców dominują osoby młode. Ponad połowa syryjskich uchodźców nie skończyła 18 lat. Tak wysoki odsetek młodocianych uchodźców stwarza krajom, które ich przyjmują ogromną szansę poprawy sytuacji demograficznej. Konieczne jest jednak zapewnienie szybkiego i szerokiego dostępu do edukacji młodemu pokoleniu uchodźców, pokrzywdzonemu przez los.

Jak więc kształcić uchodźców w krajach UE? **Młodociani uchodźcy, podejmujący naukę w szkołach potrzebują ukierunkowanego wsparcia**, na przykład w postaci intensywnych programów nauki języka i ogólnych programów integracyjnych.

Niektórzy uchodźcy - zwłaszcza dzieci i młodzież - mogli doświadczyć **traumy wojennej**, a więc szkoły powinny oferować wsparcie psychologiczne. Uchodźcy mogą również skorzystać ze środków przeznaczonych na specjalne działania edukacyjne. Projekt „Gospodarstwo ekologiczne miejscem edukacji” ma duży potencjał, gdyż oferuje uchodźcom nowe perspektywy życia poza obozami dla uchodźców.

Lekcja 2 – Wizyty w gospodarstwach szansą na lepszy kontakt z lokalnymi mieszkańcami i integrację

Wizyty w gospodarstwach ekologicznych mają pozytywny wpływ na integrację dzieci i młodzieży z rodzin uchodźców. W badaniu "W jaki sposób dzieci i młodzież uczą się poprzez współpracę w gospodarstwie rolnym?" Linda Jolly i Erling Krogh z Norweskiego Uniwersytetu Nauk o Żywności, w ramach kilku projektów edukacyjnych, analizują zalety wizyt uchodźców w gospodarstwach.

Jak wynika z ich doświadczeń, wizyty w gospodarstwach przynoszą wiele **korzyści młodocianym uchodźcom**, gdyż ułatwiają ich integrację z norweskim społeczeństwem. W gospodarstwach dzieci uchodźców mają okazję do odnalezienia elementów, znanych im z ojczystych krajów. Mogą również wykazać się umiejętnościami i wiedzą z rodzinnych stron.

Więcej informacji: "How do Children and Youth learn through Farm-school Cooperation?" Linda Jolly, Erling Krogh, Norwegian University of Life Sciences

<http://www.skillebyholm.com/wp-content/uploads/2014/08/101334.pdf>

Zadania, które młodociani otrzymują w gospodarstwie stwarzają **okazję do pokazania się od dobrej strony**, do nawiązania kontaktów mimo barier językowych, a także pozwalają na poprawę znajomości języka norweskiego. Dzieci uchodźców chcą się komunikować w języku kraju, do którego przybyły. Nauka nowych słów poprzez zmysły i doświadczenia ułatwia opanowanie języka i jest ważnym bodźcem do jego nauki.

Część młodocianych uchodźców, zwłaszcza tych, którzy trafili do nowego kraju samotnie bez rodziny, nigdy nie chodziła do szkoły. Obcy dla nich jest nie tylko język, ale również idea nauki w ławce szkolnej. Projekty, w których młodociani są włączani do użytecznej pracy w gospodarstwie, pokazują, że praca w rolnictwie **ułatwia życie w nowym kraju i uczy nowego stylu życia**.

Praca w gospodarstwie może budzić tęsknotę za ojczystym krajem. Ponadto mogą występować trudności w komunikowaniu się ze względu na bariery językowe i różnice kulturowe, prowadzące do nieporozumień. Należy być świadomym takich problemów i warto uczyć się je rozwiązywać, na przykład współpracując z organizacjami pozarządowymi lub osobami, które mają doświadczenie w pracy z uchodźcami.

Sektor rolnictwa ekologicznego oferuje wiele możliwości pracy dla osób o **niskich kwalifikacjach zawodowych**. W tej rosnącej gałęzi gospodarki potrzebni są młodzi ludzie, zmotywowani do pracy: dostawcy żywności w systemie skrzynek abonamentowych, sprzedawcy, kucharze, piekarze itp. Potrzebni są również pracownicy w gospodarstwach. Wizyty w gospodarstwach ekologicznych pokazują różne możliwości zatrudnienia i mogą zachęcać młodych uchodźców do pracy na roli.

Rozdział 2 – Praktyczne wskazówki

- [Lekcja 1 – Status młodocianych uchodźców](#)
- [Lekcja 2 – Inicjatywy na rzecz współpracy z uchodźcami](#)
- [Lekcja 3 – Wnioski i praktyczne wskazówki](#)

Lekcja 1 – Status młodocianych uchodźców

W grupie uchodźców wyróżnia się następujące podgrupy:

- ubiegający się o azyl,
- azylanci,
- beneficjenci ochrony uzupełniającej,
- osoby z prawem pobytu tolerowanego,
- osoby z prawem do pobytu stałego po kilku latach pobytu tolerowanego,
- osoby z innymi formami pobytu stałego (np. zezwolenie na pobyt),
- osoby z nieuregulowanym statusem pobytu.

Różny status pobytu uchodźców **wpływa na ich warunki życia i sytuację życiową**. Nic więc dziwnego, że ich perspektywy pobytu na wygnaniu i motywacje do podejmowania działań związanych z edukacją lub pracą są bardzo zróżnicowane. Osoby o nieuregulowanym statusie pobytu żyją w niepewności i nie są tak zmotywowane do długoterminowych działań, jak uchodźcy, którzy uzyskali prawo pobytu w danym kraju.

Podejmując działania integracyjne należy pamiętać, że wśród uchodźców znajdują się osoby, które przeżyły traumę wojenną i były zmuszone uciekać z ojczystych stron. Uchodźcy pochodzący ze stref konfliktu często doświadczają traumatycznych przeżyć z powodu prześladowań, więzienia, tortur i przesiedleń, a także braku jedzenia, wody i schronienia przez długi czas.

Cierpienia psychiczne spowodowane wojną wywierają szkodliwy wpływ na zdrowie psychiczne zarówno dzieci, jak i osób dorosłych, niezależnie od ich pochodzenia. Uchodźcy mogą czuć się bezradni i zrozpaczeni. Najczęściej doświadczają **zespołu stresu pourazowego** i związanych z nim objawów depresji, lęku i braku koncentracji. Równie często występują trudności ze snem, koszmary senne i poczucie winy.

Wielu uchodźców, którzy mają za sobą traumatyczną, trwającą miesiącami ucieczkę potrzebuje nie tylko zwykłej pomocy, ale specjalistycznej opieki medycznej i psychologicznej.

Wizyty w gospodarstwach mogą uzupełniać działania terapeutyczne.

Prowadząc działania edukacyjne należy również brać pod uwagę **różne pochodzenie uchodźców, ich narodowość i kulturę** oraz ich warunki zamieszkania i sytuację życiową. Osoby prowadzące działalność edukacyjną w gospodarstwach ekologicznych powinny znać wyżej wymienione uwarunkowania i dostosowywać metody pracy do danej grupy.

Wizyty w gospodarstwach sprzyjają integracji i wsparciu uchodźców tylko pod warunkiem dokładnego poznania grupy docelowej. Dlatego niezwykle istotną kwestią jest dobra współpraca i komunikacja osób zaangażowanych w edukację z dziećmi i młodzieżą oraz ich rodzicami.

Lekcja 2 – Inicjatywy na rzecz współpracy z uchodźcami

Wzrost liczby uchodźców, zwłaszcza w roku 2015 r. spowodował powstanie w krajach UE wielu inicjatyw na rzecz udzielenia im wsparcia i pomocy.

Wiele osób zaangażowało się w różne działania pomocowe:

- wsparcie uchodźców w załatwianiu codziennych spraw, np. w urzędach,
- kursy językowe,
- wycieczki,
- wizyty w muzeach,
- imprezy sąsiedzkie.

W Niemczech działalność pomocowa, szczególnie na rzecz dzieci i młodzieży, jest wspierana przez rząd programem federalnym "Witamy u przyjaciół - sojusze dla młodych uchodźców" ("Bundesprogramm" Willkommen bei Freunden - Bündnisse für junge Flüchtlinge ").

Utworzono sześć regionalnych biur obsługi, które pomagają miastom i powiatom przyjmować młodocianych uchodźców. Organizują dla nich pobyt w przedszkolach i szkołach oraz zapewniają wsparcie przy podejmowaniu pracy. Zapewniają nie tylko doradztwo i szkolenia przeznaczone dla pracowników administracji państwowej, lecz także wspierają tworzenie porozumień władz lokalnych z organizacjami społecznymi, instytucjami edukacyjnymi i uchodźcami.

Powstało również wiele porozumień organizacji pozarządowych na poziomie regionalnym i lokalnym, które za pośrednictwem stron internetowych informują o możliwości przyłączenia się do pomocy uchodźcom.

W przygotowaniu i realizacji wizyt w gospodarstwach bardzo pomocna może być **współpraca z lokalnymi lub regionalnymi inicjatywami na rzecz uchodźców**, które mogą ułatwić dostęp do właściwych grup docelowych oraz udzielać informacji o pochodzeniu, warunkach życia i oczekiwaniach potencjalnych uczestników wizyt. Mogą również zachęcać młodych uchodźców do udziału w zajęciach prowadzonych w gospodarstwach. Ponadto mogą udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów biurokratycznych, a nawet pomagać finansowo.

Lekcja 3 – Wnioski i praktyczne wskazówki

Zwiedzanie terenów wiejskich umożliwia **kontakt z kulturą europejską**, poznanie potraw narodowych i regionalnych oraz rozwój umiejętności językowych. Wizyty w gospodarstwach ekologicznych mogą być wykorzystywane w integracji uchodźców w każdym wieku, zarówno dzieci, jak i dorosłych. Są okazją do nauki nowego słownictwa związanego ze środowiskiem wiejskim, rolnictwem i artykułami żywnościowymi, a samo gospodarstwo oferuje korzyści pedagogiczne, wspierające budowanie relacji społecznych, naukę nowych umiejętności się i nabieranie pewności siebie.

Wiele udanych inicjatyw, dotyczących współpracy gospodarstw z uchodźcami, opiera się na **współpracy rolników z organizacjami pozarządowymi i instytucjami publicznymi**.

Najlepsze efekty pedagogiczne zapewniają **projekty długoterminowe**, które umożliwiają kontynuację wizyt i dają szansę na pracę lub wolontariat w dłuższej perspektywie czasowej.

Najważniejsze wnioski rolników dotyczące wizyt uchodźców:

- Dotarcie do uchodźców jest utrudnione, warto więc **skorzystać z pomocy organizacji lub instytucji**, które im

pomagają.

- Często uchodźcy **pochodzą z terenów wiejskich i są emocjonalnie związani z gospodarstwami**, które opuścili, co może wywoływać negatywne emocje spowodowane ich utratą.
- Bardzo ważna jest właściwa wielkość grupy!

Rozdział 3 – Przykłady najlepszych praktyk - wizyty uchodźców w gospodarstwach

- Lekcja 1 – Rolnictwo wspierane społecznie, Norwegia
- Lekcja 2 – Hipoterapia, Niemcy
- Lekcja 3 – Edukacja w Ośrodku Azylowym, Dania

Lekcja 1 – Rolnictwo wspierane społecznie, Norwegia

Gospodarstwo znajduje się w gminie Namsos, 200 kilometrów na północ od Trondheim.

W latach 2016-17 realizowano tu projekt dotyczący integracji uchodźców ubiegających się o azyl (30 osób, dorosłych i dzieci), we współpracy z Czerwonym Krzyżem, Norweską Dyрекcją Integracji i Różnorodności oraz Ośrodkiem Azylowym w Namsos.

Osoby ubiegające się o azyl pracowały w gospodarstwie wspólnie z mieszkańcami gminy, co umożliwiała wymianę doświadczeń. Praca na polu i w ogrodzie wymaga **umiejętności, które zdobywa się niezależnie od miejsca pochodzenia i zaplecza kulturowego**.

Zbiory dzielone między wszystkich uczestników projektu stanowiły ważny wkład w zaopatrzenie gospodarstwa domowego. Uczestnicy projektu rozmawiali o zebranych warzywach i wymieniali się doświadczeniami jak je zagospodarować. Dzieli się również przepisami kulinarnymi i metodami konserwacji. Oprócz tego zbierano rośliny dziko rosnące. Niektórzy uchodźcy dzielili się swoją wiedzą o tym, jak przygotować z nich lecznicze napary.

Wielu uchodźcom trudno jest zdobyć formalne wykształcenie, ale wielu z nich jest przyzwyczajonych do pracy fizycznej, część z nich być może nawet pracowała w rolnictwie w swojej ojczyźnie. Biorąc udział w zajęciach prowadzonych w gospodarstwie, **mają szansę wykorzystać swoje kompetencje, poszerzyć wiedzę i zdobyć dodatkowe kwalifikacje**. W ten sposób **budują poczucie własnej wartości i uczą się radzić sobie ze stresem**.

W 2017 r. Ośrodek Azylowy zamknięto, ale menedżerowie gospodarstwa liczą, że w przyszłości będą zatrudniać

uchodźców osiadłych w ich gminie. Chcą również realizować nowy projekt, którego celem będzie rozwój umiejętności zawodowych, szkolenia językowe i nauka podstaw przedsiębiorczości.

Lekcja 2 – Hipoterapia, Niemcy

Organizacja **Caritas** we współpracy z Ośrodkiem Hipoterapii "**Kassiopeia**" w Ludwigsburgu prowadzi od września 2018 r. zajęcia hipoterapeutyczne dla 6 uczniów młodszych klas szkoły podstawowej, pochodzących z rodzin uchodźców.

Foto: Caritas Ludwigsburg-Waiblingen

Doświadczenia z poprzednich projektów pokazują, że dzięki zwierzętom można nawiązać kontakt z dziećmi bardzo poszkodowanymi przez los, które dotychczas były zamknięte w sobie. Hipoterapia pozwala na kontakt z końmi oraz uczy jak o nie dbać. Przy okazji dzieci nawiązują bliższe relacje między sobą i poznają granice swoich możliwości.

Wiele dzieci, przed zajęciami smutnych i zamkniętych w sobie, rozkwitało podczas terapii. Pozytywne doświadczenia zdobyte w kontakcie z zwierzętami są podświadomie przenoszone na inne obszary życia. Wszystkie dzieci **znacznie poprawiły swoje umiejętności językowe**.

Dzieci, które przeżyły różnego rodzaju traumy bardzo emocjonalnie podchodzą do jazdy konnej. Początkowo boją się zwierząt, ale stopniowo przezwyciężają lęki, gdy widzą, jak pozytywnie konie reagują na dzieci. Nabierają pewności siebie, co pozwala im przezwyciężyć przeżyte traumy.

Dodatkowe informacje:

<http://www.caritas-ludwigsburg-waiblingen-enz.de/aktuelles/projekte/reittherapie-fuer-traumatisierte-fluechtlingskinder-8439b7db-7951-4925-a9a9-3204e2f30c51>

Lekcja 3 – Edukacja w Ośrodku Azylowym, Dania

Prototyp inicjatywy edukacyjnej dla osób zarejestrowanych w Ośrodku Azylowym w Avnstrup (gmina Lejre, 60 km od Kopenhagi) bazuje na czterech filarach: **społecznym, ekonomicznym, ekologicznym i zrównoważonego rozwoju**. Biorą w nim udział organizacje: Chora Connection, Czerwony Krzyż i Gaia Education. Oferta edukacyjna opiera się między innymi na pracy w gospodarstwie ogrodniczym i wizytach w gospodarstwach rolnych i jest przeznaczona dla osób dorosłych, które ubiegają się o azyl w Danii. Projekt, wspierany przez Urząd Imigracyjny, obejmujący grupę 39 osób z różnych krajów, realizowano w latach 2016-17.

Foto i informacje dodatkowe: <https://gaiaeducation.org/project-based-learning/denmark-2017>

Metody nauczania

Wszystkie zdjęcia: Chora Connection

W trakcie sześciotygodniowego kursu uczestnicy projektu zdobywają wiedzę o **rolnictwie ekologicznym, zrównoważonym rozwoju i podstawach przedsiębiorczości**. Zajęcia łączą teorię z praktyką i nawiązują do 17 celów zrównoważonego rozwoju ONZ.

W ramach kursu uczestnicy zakładają i pielęgnują ogród, oparty na zasadach permakultury i odwiedzają rolników ekologicznych. Kursanci zdobywają nie tylko wiedzę o ogrodnictwie opartym na zasadach zrównoważonego rozwoju, ale również poznają swoje mocne strony i budują zaufania do siebie.

Wielu uczestników uznało zajęcia na świeżym powietrzu za bardzo cenne. Poza zdobyciem nowej wiedzy praca w ogrodzie poprawiła ich nastrój oraz poczucie wspólnoty i przynależności.

Jeden z uczestników stwierdził: "Jako dziecko wychowywałem się na wsi, jestem przyzwyczajony do przebywania w otoczeniu krów i owiec. Kontakt ze zwierzętami uspokaja mnie, podobnie jak obcowanie z roślinami. **Przebywanie na łonie natury napędza mnie energią.**"

Współpraca z rolnikami

W ramach zajęć uczestnicy odwiedzali gospodarstwa lokalnych rolników ekologicznych. Spotkania z nimi inspirowały ich do dalszego działania i pozwalały łączyć teorię z praktyką. Była to również okazja do poznania historii rolnictwa Danii, ważnej gałęzi gospodarki oraz bieżących problemów duńskiego sektora rolnego.

Spotkania z rolnikami budziły w uczestnikach wiarę w lepszą przyszłość. **Wielu z nich wyraziło chęć pracy w rolnictwie ekologicznym.**

Rolnicy uzyskali wiedzę o tym jak otworzyć swoje gospodarstwo na nowych współpracowników i jak się z nimi komunikować. Współpraca z ośrodkiem dla uchodźców może skłaniać farmerów do refleksji nad zmianami w organizacji działalności biznesowej.

Na zakończeniu kursu uczestnicy otrzymali dyplomy potwierdzające ich nowe umiejętności i kompetencje.

Informacje dodatkowe: <http://choraconnection.dk/prototype/sees/?lang=en>

Wskazówki dotyczące realizacji podobnych projektów

Emil Blauert, jeden z autorów projektu, wyjaśnia, że najlepszym sposobem na rozpoczęcie projektu jest zaangażowanie ludzi, którzy mają związek z praktyką. Radzi również, aby na początku prowadzić działania na niewielką skalę, a w miarę upływu czasu i zdobywania doświadczenia, rozwijać projekt w szerszym wymiarze.

Dobrze jest również przeprowadzić burzę mózg w celu określenia kompetencji potrzebnych do realizacji projektu. Następnie należy znaleźć osoby, które te kompetencje posiadają. Warto również przeprowadzić warsztaty dla przyszłych współpracowników, aby wspólnie opracować program przyszłych działań. Warto dokonać wizualizacji projektu, ponieważ wówczas staje się on konkretny, a osoby które będą go realizować zyskują silniejszą motywację i wiarę w jego powodzenie.

Bardzo ważna jest również motywacja wszystkich uczestników projektu.